

Білявська Л. В.*

ВИКОРИСТАННЯ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті обґрунтовано доцільність використання досвіду і творів видатного українського педагога у вихованні молодших школярів.

Перехід до особистісної орієнтованої моделі навчання й виховання спрямовує роботу вчителя на створення такого освітнього середовища, яке б сприяло духовному сходженню дитини, її культурному вдосконаленню, забезпечило б розвиток здібностей, урахування потреб та інтересів учнів. Основна фігура освітнього процесу – це учень, всебічному індивідуальному розвитку якого має сприяти вчитель. Моральне, розумове, естетичне, фізичне, трудове виховання становлять нерозривну єдність формування духовного світу дитини. Упущення хоча б однієї з цих сфер негативно позначається на становленні особистості.

У вирішенні цих завдань ми спираємося на безцінний досвід попередників – педагогів-науковців і практиків, одним із найвідоміших поміж якими є Василь Олександрович Сухомлинський.

Його педагогіка ґрунтується на культурно-історичних цінностях українського народу, духовного, родинного виховання. За переконаннями В. О. Сухомлинського, нема дитини безталанної. Кожна особистість наділена багатим творчим потенціалом, який вчитель повинен помітити і реалізувати. «Духовне життя дитини повноцінне лише тоді, коли вона живе у світі гри, музики, фантазії, творчості. Без цього вона засушена квітка», – стверджував В. Сухомлинський [2].

На сучасному етапі розвитку нашої держави набуває особливої значущості утвердження в суспільстві гуманістичних цінностей: честі й гідності, справедливості, совісті, відповідальності, милосердя. Основою виховної роботи в школі є гуманні стосунки, принцип рівноправного спілкування вчителя й учнів.

Школярі ХХІ століття – це активні діти, які отримують безліч інформації в сім'ї, школі, з екранів телевізора й комп'ютера. Поведінка, мовлення, роздуми та мрії дитини різняться від «учорашніх» учнів. Вони мають загострене почуття справедливості, не переносять неправди, уміють викрити лицемірство, тонко відчують щирість та безсердечність, не соромляться своєї точки зору, навіть, коли вона не збігається з іншими.

У початковій школі в дитини формуються почуття: інтелектуальні, естетичні, етичні. Емоційні стани поступово стають об'єктом пізнання та самопізнання школярів. Вони яскраво переживають долю героїв казок, реальних осіб. Емоційні реакції

* Білявська Л. В.

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ ІЗ СУЧАСНІСТЮ

дитини стають мотивами гуманних вчинків, набувають дієвого характеру, сприяють розвитку моральних почуттів. Тому, як радив В. О. Сухомлинський, намагаємось створювати ситуації, які стимулюють моральні вчинки вихованців, розвивають чутливість до болі чи радості іншої людини, розвивають здатність співчувати, бажання допомогти.

Людські цінності формуються в дитини з раннього віку в сім'ї, пізніше в школі, соціумі. Милосердя, співчуття, широкосердність, готовність робити добро, здатність відгукнутися на чужий біль. Це духовна категорія, її не можна торкнутися, але можна відчутти. Це ніжне ставлення до людей, готовність простягнути руку допомоги в скрутну годину. Учителю треба делікатно проникати в світ дитини, шукати шляхи реалізації дитячих мрій, турбот. Тому ми, учителі початкових класів, використовуємо досвід і творчість Сухомлинського для гармонійного формування особистості.

Педагог вважає, що молодшим школярам треба пояснювати, що життя складається не тільки зі свят та радощів, є й горе, самотність, страждання, для кожної людини неминуча смерть. Не треба відгороджувати дитину від людських проблем, тому звертаємось до етичних мініатюр: «У кого радість, а в кого горе», «А серце тобі нічого не наказало?». Ці коротенькі, повчальні твори змушують дитину задуматись над вчинками героїв, пробуджують милосердя, співчуття, формують духовний світогляд, учать цінувати людське спілкування.

Учитель повинен бути обачним, толерантним з дітьми, намагатися стати взірцем в усьому: вчинках, спілкуванні. Тактовність і володіння словом необхідні кожному вчителю. Слово може стати тендітною і запашною квіткою, прозорою водою, що живить душу, і гострим ножом, розжареним залізом, що обпалює серце. Мудре, лагідне слово несе радість; зле, необдумане, брутальне – чинить сварку, біду. Потрібно бути толерантним в усіх ситуаціях, пам'ятати про культуру мовлення, адже добрі слова – це ефективні «ліки» проти себелюбства. Василь Сухомлинський хотів, щоб діти росли щедрими на добрі вчинки, допомагали слабким, не ранили душу брутальними словами. Відкрита посмішка, щирість, справедливість, розуміння характеру – учитель власним гідним вчинком щоденно повинен надихати дитину на добрі справи, бажання відчувати свою потрібність у колективі, світі.

Людина приходить у світ для добра, наділена розумом, тому сама собі творить долю. Але, щоб бути господарем своєї долі, треба з дитинства вчитися багато працювати над собою, виробляти життєво необхідні вміння й навички; удосконалювати дух і тіло, бути чуйною і справедливою. Сухомлинський стверджував, що людина народжується на світ не для того, щоб зникнути безвісною пилінкою. Людина народжується, щоб лишити по собі слід вічний, бажано, щоб слід цей буде сповнений добра [3].

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ ІЗ СУЧАСНІСТЮ

Почуття штовхають дитину на різні вчинки, або добрі, або погані. Перший учитель повинен навчити дитину поважати себе змалку, мати свою думку, не йти на повідку у сильніших, адже в серці може поселитися злість, брехня, заздрість, лінь. Це негативні, погані почуття, які заважають добре вчитися, бути розвертою з людьми, тому цей негатив педагог повинен відгледіти і звільнити дитину, стати їй порадником. З давнини повелось цінити такі чесноти, як милосердя, співчуття, повага. Доброта і милосердя – наче крила у птаха, на яких тримається людство. Ми живемо один раз, тому стараймося творити добро. «Хай оживає істина стара. Людина починається з добра» – говорить народна мудрість.

Ми, вчителі початкових класів, сьогодні звертаємося за порадами до Василя Олександровича Сухомлинського щодо організації навчально-виховного процесу, перечитуємо його змістовні, цікаві та актуальні оповідання про школярів, поводження з тваринами, бережливе ставлення до природи.

Він відзначав, що діти живуть своїми увявленнями про добро і зло, людську гідність, безчестя, день для них здається довгим, а рік вічністю.

Мудрий педагог віддавав дітям красу і тепло своєї душі, своїм серцем грів безпритульних, творами пробуджував бажання творити добро. Він говорив, що виховання в молодшому шкільному віці від 6 до 10 років можна назвати школою сердечності; що дитина це пуста чаша, яку повинні наповнити батьки, а вчитель – розвинути співпереживання, комунікабельність, милосердя, що саме старанний вчитель допоможе дитині зробити вибір – тернистий шлях добра чи пливти за течією річки життя [2].

Використовуючи спадщину В. Сухомлинського, учителі розвивають в учнів мислення, пізнавальні здібності. Учуть емоційно передавати свої думки, настрої, користуючись його оповіданнями, які діти залюбки читають і довго пам'ятають.

Книга «Гаряча квітка», казка «Сьома дочка», оповідання «Чорні руки» не залишають жодної байдужої особистості. «Горбатенька дівчинка» виховує милосердя, співчуття, учить дорожити спілкуванням. Твори Василя Олександровича змушують дитину думати, спостерігати, аналізувати.

«Дитинство – найважливіший період людського життя, це не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. І від того, як пройшло дитинство, хто вів дитину за руку через дитячі роки, що ввійшло в його серце і розум з навколишнього світу, – від цього в значній мірі залежить, якою людиною стане теперішній малюк!» [1, с. 515].

Займатися улюбленою справою, відчувати свою потрібність на землі, знати, що тебе чекають допитливі дітлахи, це і є щастя для вчителя. А якщо захоплення стає ще й повсякденною роботою, то окрім духовного задоволення, знаходиш радість творчості. Радість, якщо вдасться розбудити інтерес до начання,

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ ІЗ СУЧАСНІСТЮ

стати світилом і порадником для кожної дитини, учити милосердю, чесності. Щастя для вчителя – його гідні учні, які наслідують учительські чесноти, продовжують його доброчинність.

*Я – вчителька, і з гордістю крокую.
По цій прекрасній, сонячній Землі.
Добро посію, душі полікую,
Я – вчителька, хай заздять всі мені!*

Наповнити серце дитини любов'ю, милосердям, добротою старається вчитель молодших класів. Це кропітка робота не одного року, тому намагаємося власним прикладом довести учням, що творити добро краще, ніж ховатися за хмарами образ, заздрощів. Хочеться навчити дітей бути милосердними, комунікабельними, успішними, допомагати людям щиро, безкорисливо:

*Людське серце добре і чудове,
Воно дарує радість і тепло.
І кожну мить допомогти готове,
Щоб всім на світі затишно було.*

Спадщина В. О. Сухомлинського – невичерпне джерело педагогічних ідей, мудрих порад, які не стирає час. Своєю самовідданою працею він став для нас, педагогів, прикладом беззавітної відданості благородній справі – вихованню майбутніх поколінь. Як важливою настановою у професійній діяльності керуємось думкою Василя Олександровича, що лише той учитель, хто вчиться сам, використовує в роботі новітні здобутки науки і практики, не забуває про людські цінності, зможе виховати гідних громадян, здатних жити в гармонії із суспільством, природою, собою.

Література:

1. Сухомлинський В. О. Народження громадянина /В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5-ти. Т. 3. – К. : Радянська школа, 1977. – С. 290-589.
2. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину / Василь Олександрович Сухомлинський // Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 2. – К. : Радянська школа, 1976. – С.147–417.
3. Сухомлинський В. О. Серце відаю дітям / Василь Олександрович Сухомлинський // Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 3. Серце відаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – К. : Радянська школа, 1977. – С. 7-289.